

تیئوری ژیان و گەردوون لە چاویلکەى هزرى منەوه!

rahmayub@yahoo.de

تیئینی:

ئەم باسە تیکە لاوییهکە لە زانست و خەیاڵ و خۆزگە بۆ ئەو کەسانەى کە وەک من بە شوێن شتە نادیار و ون بووه کانه وەن و لە درێژەى ئەو زنجیره باسانەدا دیت کە پێشتر لەمەپ "بوون و نەبوون" نووسیومن و هاوکات چەند را و بۆچوونیکی پرۆفیسۆر و فەیلەسووفى سویدی پۆلاند بووزپیشم کە لە وتووێژیکى ئەوم وەرگرتوو هیناوه کە زۆر بەکەلکن!

دەسپیک

زۆر بەمان لە خویندنگای ناوەندی (راهنمایی) و دوواناوەندی (نظری) وانه بنه مایی و سەرەتاییهکانی زانست (علوم) مان خویندوو و ئەزانین کە دوو دانە لە وانهکان باسی میغناتیسی (ئاسنگریا آهن ربا) و ئیلیکتریسیته (برق) بوون. ئەم دوو بەشە ئەگەر چی تەواوکەری یەکن و لە ئەسڵدا هەر یەک باسن، بەلام لە سەرەتاوه بۆ ئاشنا بوون لەگەڵیان وەک دوو وانهى جیا دەکووترینەوه. ئەوەندەى ئیمە لە وانه سەرەتاییهکانی ئەو دوو بەشە فیریان بووین، ناسین و تیگەیشتن لە ئاسنگر وەک خۆی بوو کە ئاسنگری سرووشتی و ئاسنگری دەستکردیان لە خۆ دەگرت و لە بەشى بەرقیشدا مەدارە سەرەتاییهکان بە شیوهى نائالۆز و ساکار فیڕ دەبووین. بۆ ئەوانەى وەک من دوواتر دینامییان خویندبوو، فیڕ بووین کە بە لیکدانەوه ئالۆز و دوور و درێژەکانی دەرسی فەننى و حیسابى فەننى و حیساباتی فیزیکی و دوواتر بەدەست هینانی پادە، درێژی، قەلەوی، باریکی، گەورەیی و چکۆلەیی تەل یا سیمی لاکدار بەو پێیەى کە چەند قۆلتاژ بەرقمان دەوێت، چەند وات بێت و چەند ئامپیڕ بکیشیت و... و بە کردەوه سوار کردنیان بە پێی ئەو حیساباتانەى بە دەستمان هینابوو، مەیدانی میغناتیسی دروست بکەین و لەوێشەوه ژینراتۆر مۆنتاژ بکەین و بەرق پیک بێنین (وەک مووهلهدى بەرق و هتد) و یا بە پێچەوانەکەى بە بەدەست هینانی دەور و هیژ و خێرایى، مۆتۆر و دینام دروست بکەین و شەپۆل یا جەرەیانى بەرقى بەهینى و جوولە، دینامیک (حرکت) پیک بێنین (وەک دینامى ئاو و دینامى کولپر و هتد) و یا ترانسفۆرماتۆر بۆ بەدەست هینانی بەرقى لاوازی (ضعیف) دی سی DC (پاستەوخۆ، مستقیم) لە بەرقى ناراستەوخۆى AC (متناوب) ۲۲۰ قۆلت بە دەست بێنین و هەتا دووایی.

ئەم کورتەیهى تەنیا وەک وەبیرەینانەوه یەک باس کردوو و بە تەما نیم وانهى میغناتیسی و ئیلیکتریسیته بلیمەوه، چوون لە تاقەتى وتارەکە ئەچیتە دەر و خوینەریش وەرەز دەکات. بۆ تیگەیشتنی زیاتر لە توپی وتارەکەدا نمونە و شیکردنەوهى زیاتریش باس دەکەم. ئەم باسە بۆیە گرنگە لە بەر ئەوهى کە زانستی نوپی سەردەم چەند سالیکە، گەردوون بە مەیدانیکی وزەى میغناتیسی بئى نیهایەت گەوره ئەشوو بهینیت و سەلمیندراوه کە هەموو هەسارە و گالاکسییهکانیش و لەوانە زهوى و خۆره تاوى ئیمەش هەر لە نیو مەیدانیکی میغناتیسیدا دەگەرین و مانەوهى هەسارەکان لە ئاسماندا و گەرانیان لە مەدارى خۆیاندا و هەروەها مەیدانى کیشى (جاذبه)ى زهوىش، هەموو ئەمانە راستى ئەو ئیدیعایانە ئەسەلمینن و زانایان ناوی دوو سەرى لە یەک جیاوازی ئاسنگریشیان هەر لە پرووی ئەم ئیدیعایەوه ناو ناوه باکوور (N) و باشوور (S).

زانستی ئەمپرو تەنانەت ئەو وزە میغناتیسه لە مروف و بوونەوه ریشدا ئەسەلمینیت و پپی وایە ئەوه سەبەبى ژیانە لە بوونەوه راندا کە بە ناوی "ئاورا" لە رپگای ئامیری تایبەتییەوه ئەبینریت. ولاتانى رۆژەهلاتى ئاسیا هەر لە ژاپۆنەوه تا چین و کۆرە و تایلەند و تەنانەت هیندیش لە میژ بوو ئەو وزەیان

له مروڤدا بهدى كردبوو و ميژووى تيبى (طب) گيايى و ئاكوپونكتور و ئاكوپرپسورى چينى ئهگه پريتهوه بو سهردهمى تائو تسه، واته سئ- چوار هزار سال پيش ئيستا. له زمانى چينيدا بهو وزه له دهررونى مروڤدا دهلين شىي يا چيى و ئهوان پييان وايه كه پيوسته مروڤ شىي له خوڤدا بههيز بكات يا بههيز رايگرىت و ئهگه ر ئهوه بكات، قهت نه خوڤش ناكه وپت. ئه مه زانستى ئه مپوش ئهيسه لمينيت و ئه و شيبه هيچ شتيك نيبه بيجه لهو وزه ميغناتيسييه كه دهور و بهرمانى گرتوه و له ههوادا ههيه، ئهلبهت ههوا يا ئوكسيژن نيه، بهلكوو جياوازه! وهرزشوانان و به تايبهتى كوڤ فو كار يا شائولينكاره چينيهكان به بههيز كردنى وزه شى له خوڤندا به تهرينات و پيازته كيشانهكانى روظانه و شهوانه و له ريگاي تهريناتى تاى چى چوانهوه دهتوان كارگهلى سهر سوورهيهر بكنه كه له تواناي مروڤى عاديدا ناگونجىن. كهواته وزه مهيدانى ميغناتيسيى ژيان (Menschliche Magnet Feld) له ئاسمان و گهر دووندا به زورى ههيه و بلاو بوتهوه و هه موو كهس پيى دهژى. مروڤ تهنيا ئه و كاته ئه مريت كه له شى ئه و يا دلئى ئه و به ههر هويه كه وه بيت، نه خوڤشى، پيرى، زامدار بوون و يا تيكچوونى سيسته مى ناو له ش و عه سه به كان و هتد ئيتر تواناي وهرگرتنى ئه و وزه نه مينيت و دل له كار بكه وپت (ئه و وزه ريك وهك شارژ يا شهحنكه ره وهى باترى مروڤ وايه كه به خهوتن و پشوودان، مروڤ شارژ ئه به يته وه). به له كار راوه ستانى دل ئيتر خوڤن و ئوكسيژن به مه غز و باقى شوينه كانى ديكه له ش ناگه ن و له ش سارد ده بيته وه و مروڤ ئه مريت. ئهلبهت له پهراويزه وه ئه مه ش بللم كه تهنيا به راوه ستانى دل هه ميشه مروڤ نامريت، به لام ئه مه بو زورينه ي بوونه وهران راسته و كه دل وهستا ئيتر ئه ويش ئه مريت.

ئايينه كان بهو وزه ميغناتيسييه له دهررونى مروڤدا دهلين رۆح، كه گوايه پاش مردن ئه و نامريت و ئه فريت بو دونيايه كى ديكه بو ليپرسينه وه!!

زانايانى كووانتوم فيزيك يا فيزيكى نوئ له م سالانه ي ئه خيردا و به ليكولينه وه دور و دريژ و پر هه زينه كانى خوڤان و ورد بوونه وه له ئاسمان، ده ستريان به كو مپليك زانيارى زانستى گرنگ گه يشتوه هه م له مه ر چو نيبه تى بوون و نه بوونى گهردوون و هه ساره كان و گالاكسيه كان و هه ميش له مه ر مروڤ خوڤى، كه ئه م وتاره م بو ئه و مه به سته ته رخان كردوه، به لام با چاريكه تيروانينى ئايينه كان له و باره وه ليك بدهينه وه و به كورتى بزانيين ئه وان چييان وتوه و چى ده لين، چوونكه بئ ره بت نيبه .

ئايينه كان كه لايه نى بهرانبه رى زانستن باوه رپيان بهو وزه دهررونييه نيه، بهلكو باوه رپيان به بوونى رۆحيكه له دهررونى بوونه وهر به تايبهت مروڤدا و ئه و رۆحه ش له ژيهر ئه مر و فه رمانى خودادا ده بينن كه ئه به يت سوجه بو خوداي ئايين ببات، چوونكه ئه و خوولقاندوويه تى و پاش مردن بو لاي خوڤشى ئه گه پريته وه. كهواته ئايينه كان زيندوو بوونى مروڤ به رۆحيه وه ده به ستنه وه و پييان وايه كه ئه وه رۆحه كه له نيو له شدايه و هه ر كات مروڤ ئه مريت، ئه وه رۆحيه تى كه له جه سته ي جيا ده بيته وه و به ره و ئاسمان ئه روا ت و ده لين له پاش مردن جيه انيكي ئه به دى ديكه بوونى ههيه و خودا له وئ ليپرسينه وه له مروڤ ده كات، چوونكو ژيان شويني تاقيكردنه وه و ئازمايشى مروڤه. ئهلبهت باسى سووتانى جه هه نده م بو خراپه كاران، وه باسى گه يشتن به به هه شتيش هه ر كامه و بو خوڤان و په رپه روانى ئايينه كه ي خوڤان ده كهن. ئهلبهت به پيى ئه م ئيديعا يانه مادام كه له ش پاش مردن له زه وى ئه مينيت و ژيهر گل ده خريت و يا ئه سووتنريت، ئه به يت ته نيا رۆح له و دونيا ئه به ديبه ليپرسينه وه ي ليپكريت، به لام له هه نديك شوينيشدا باسى ئه وه ده كهن كه هه ر كام له "پياوانى" به هه شتى به هه فتا "خورى" كه هه موو كچى جوان و "چوارده سالان" خزمهت ده كرين، به لام باسى "ژنانى" به هه شتى ناكريت كه ئايا ئه وانيش هه فتا "خوريه كورى" چوارده ساله خزمه تريان ده كهن يا نا و ماداميش پياوان خزمه تريان ده كريت كهواته له وئ پيوستريان به له ش ده بيت و له شى خوڤان له زه وى به جئ ماوه، تو بله ي له وئ له شى نوڤيان پئ بدريت و رۆحيان بخريته قابوره له شيكى نوڤه ؟

له بابەت گەردوونەوه پېيان وایه که هەمووی "خودای ئایین" پێکی هیناوه، به جوړیک که به پېی کتیبه ئاسمانییهکانی خوین، خودای ئیسلام هەمووی له کوونفەیه کوونیکدا پیک هیناوه و خودای مەسیح و یه هوودیش هەمووی له حەوت رۆژدا خوولقاندوو، به مروّف و ئازەل و بالەندەکانی شەوه!
ئەمانە ئەفسانە بوون و نەبوون زۆر به کورتی له چاویلکە ئایینەکانەوه که زیاتر له پینچ هەزار سالە، هەر له ئیبراهیمەوه تا مووسا و عیسا و موحمەد، دەرخواردی خەلک دەدرین و لەسەر ئەم پروانگە چەوتانەش چیه جەنایەت و کوشت و کوشتاری یه کترین و مروّفایەتی که کردووایه هەموو با بمینن به جیگای خووی و دوواختنی هزری خەلکیش به جیگای خووی. سەرسوورپهینەرتیننی ئەم باسە ئەوهیه که ئەمرۆش له سەدهی بیست و یه که مەدا هەموو سالیک چەند میلیۆن موسولمان، نانی دەمی منالانیان ئەگێرنەوه و به تیکرا سالانە سەدان میلیارد دۆلار دەدەن به شیخە مفتخۆرە له سەر نەوت و گاز خەوتوو مولاتی میلیاردرهکانی سعودی و دەچن بۆ مەکه بۆ زیارەتی که عەبه و مەدینە و لەم لایشەوه به چەند میلیۆن مەسیحی هەموو سالیک دەچن بۆ قاتیکان بۆ زیارەتی پاپا و پرپهوانی ئایینی جوولەکەش که کۆنترینی ئەو سی ئایینەیه له دوو دانە خراپتر نەبن، چاکتر نین! رەخنە له ئایین هەندیک بۆ کۆمەلگای ئیمه رەنگه گران بکهویت له سەر نووسەرەکهی، بەلام له رۆژئاوا رەخنەگرانی ئایین زۆر به ئاشکرا رەخنەکانی خوین به هەر شیوهیهک بۆیان بلوئ دەگرن، بی ئەوهی تووشی شتی ناخۆش ببنەوه. بەلام با له باسەکه دوور نەکهوینەوه، بۆیه لێرەدا له کۆل ئایین دەبمەوه.

له سەرەتای وتارەکهدا به ئەنقەست باسی مەیدانی میغناتیسیم هیناوتە پێش بۆ ئەوهی لێرە بۆ تیگەیشتن له مەبەستەکه که لکی لئ وەر بگرم. ئەگەر بمهەویت له سەرەتای بوونەوه دەست پێبکەم، واتە ئەو کاتە که تەقینەوهی مەزن یا بیگ بەنگ یا ئوور کنال پرووی داوه ۱۵ میلیارد سال پێش ئیستا بووه. واتە هەموو شتی ۱۵ میلیارد سالە پیک هاتوو یا خوولقاوه، چ دەستی ئەم عەزەمەتە خوولقاندوو یا بۆ خووی به سرووشتی خوولقاوه، ئەمە گرنترین پرسیاره که مروّفایەتی لهو رۆژەوه که ئاقل بووه و ئیتیلایگینس له سەر زهوی پهیدا بووه، دايمه به شوین ولامەکهیهوه بووه، که تا ئیستاش پېی نەگهییوه، بېجگه له کۆمەلک خورافات و شتی نازانستی و نەسەلمیندراوی ئایینی. دیارە من پیم وایه که ئەگەر خوولقینەر یکیش له پشت هەموو ئەم شتانەوه بی، ئەوه بېشک ئەو خودایه نییه که ئایین باسی دەکات، بەلکوو شتیکی غەیری قابیلی تەجەسومە، هەر چەند زانست هەمووی به سرووشتی دەزانیت و بەس.

ماوهیهک پێش ئیستا وتووێژیکی هەساره ناس و پرۆفیسۆر فیله سووفی ۶۶ سالە سووسی، رۆلاند بوورز له زانکۆی بازل که له گەل رۆژنامەیی تاگیز ئانزایگر کردبووم خویندەوه (لینکی وتووێژەکه له خوارەوه دادەنیم)، ناوبراو ئەلێت: "هەموو شتی به بوونەوه رانی سەر زهوشەوه له ماتیری یا مادەیهکی ساکار دروست بوون و ئەویش وزه یا ئینیرژییه". واتە مروّف خووی پارچەیهک وزه یا ئینیرژییه. ناوبراو هەر وهه دەلێت: "ئەو وزه که ۱۵ میلیارد سال پێش ئیستا گەردوونی به هەموو شتیکهوه خوولقاندوو، هیژیکی له بن نەهاتوو سەرسوورپهینەری تەجەسووم نەکراوه که هەرگیز ناتوانین بهوه نده زانستە ئەم سەردەمە تی بگهین، بەلام به تیروانین له ئاسمان و ئەو میلیاردها میلیارد هەساره و گالاکسیانە که هەن و ئیمه هیشتا ۵۰۰ گالاکسی یا پلانیتیان دەناسین، رەنگه بتوانین له داها تودا زیاتر لهو وزه تی بگهین." ئەو ئەلێت: "به پێچەوانە هەسارهکان، گالاکسییهکان و پلانیتیهکان که خوین هەر کامه و خور و سیستەمی خوری خوینان هەیه، بوونی بوونەوه ریش له ناویاندا زۆر مەعقول و له لۆژیکهوه نیزیکه و رەنگه ئیمه مروّف تا ۱۵ سالی دیکه ژیان و زیندەوهر له گالاکسییهکانی دراوسیماندا بدۆزینەوه." ئەمە تەواو کەر یا سەلمینەری ئەو باسەیه که من ماوهیهک پێش ئیستا له وتاری "به پېی ژینیتیک ئەقلى مروّف فەزاییه و لەشی ئازەله" کردوومه و رەنگه خویندەوهی ئەو وتارە پێشووه بۆ ئەوانە تا ئیستا نەیانخویندۆتەوه، بی که لک نەبی. بەریزی لەمەر

پړوڅ و پېروازی ئه و بؤ ئه و دونهیای دیکه، ئه وهی که ئایینه کان پیداغری له سهر ده کهن ئه لیت: "هه موو شتیک له ماده و ژور و کات (Materie, Raum, Zeit) دروست بوون و ئه م سیدانه لیک جیا ناکرینه وه و هیچ کامیایان به بی ئه و دووانه ی دیکه مانا پیداناکهن." که واته ئه مه ئه کریت وه که به لگه یه که چاوی لیکریت که شتیک به ناوی پړوڅ بوونی نیه و پړوڅ به تهنیا نه ده توانی بفری و نه ده توانی بوونی ببیت و نه ده ستوانیت بروت بؤ ئه و دوونیا، چونکه هر شتیک له ژور و کات دهر بچیت، ئیتر هیچ بوونیکي نییه.

به پړیز بووزر له به شیکتر له قسه کانیدا ئامازه به نمونه یه کی جوان ده کات بؤ تیگه یشتن له مه زنی گهردوون و ده لیت: "ته گه ر ئیمه ۱۵ میلیارد سال بوونی هه موو شتیک به یه که سال بینینه پیش چاوی خو مان، له م پړوژر میره فه زاییه خه یالئییه ماندا چرکه ی یه که م ته قینه وه ی مه زن پرووی داوه و ئاخیر چرکه کیشی ئیستایه که ئیمه ی تیداین. له م یه کساله خه یالئییه ی ئیمه دا هر چرکه یه کی ۵۰۰ سالی راستییه، ئیستا وهرن حسیبی بکه ن، مروقی ژیر (سهره تای ئه فسانه ی ئادم و هه ووا که من شیوه ی که م تا زور زانستییه که ییم له و وتاره پیشووه دا باس کردوه) هه مووی ۶ خوله ک و ۴۰ چرکه یه که هاتوته بوون." واته ته گه ر یه کسال چاوی لیکه یین و به ته مای نو یکردنه وه ی سالی زایینی بین، له ریکه وتی ۳۱ ای ۲۰۱۰ له کاتر میر ۲۰:۵۳:۲۳ (سه عات یازده و په نجاوسی خوله ک و بیست چرکه ی شه و) مروقی ژیر خوولقاوه، یانی له ۳۶۵ پړوژ تهنیا که متر له هه وت خوله کی ئاخر مروقی ژیر بوونی هه یه!! ئیتر ته ببیت گه وره یی گهردوون و کات و زه من چه نده ببیت؟

له کو تایی و توویژه که یدا به پړیز بووزر ئه لیت: "وزه یه کی دیکه هه یه که زور به هیزه و پویسته باسی بکه م و ئه ویش وزه ی خو شه ویستییه. به خو شه ویستی (سیکس یا گان) ژیانی نو و سهره لدانی نو و ئه خو ولقی، ته ببیت گهردوونیش هر به خو شه ویستی و ئه شق خو ولقا بیت و هر بویه شه وزه ی خو شو یستن هینده به هیزه و بوونی بؤ ژیان زه پوره!" لیرده ا جیی خو یه تی باسی کومه لگای خو مان بکه یین که خو شو یستن و خو شه ویستی پړوژانه سه رکونه ده کریت و له سیداره ده دریت! له پای چی و بؤ چی؟ له پای ئایین و خورافات!

تیئوری گهردوون به ئه قلی من!!

له سهره تادا باسی پیک هی نانی مهیدانی میغانتیسیم کرد به شیوه ی ده ستکرد و جه ختیشم له سهره تاده وه که میغانتیسی سروشتیش بوونی هه یه و له نیو دلئ زه ویدا یا هه ندیکجار سه د مه تریک له ژیر خاکدا ده ست ته که ویت. میغانتیس بوخوی جوړیکه که مولوکوله کانی پیکه ینه ری ئه و ماده ئاسنییه به شیوه ی سروشتی هه موو له یه که جه هتدا وه ستاوون، بؤ نمونه ریز کردنی چه ند پاتری بینه پیش چاوی خو ت که بؤ ئه وه ی وزه ی هه موویان وهر بگرین به شیوه ی سری هه موویان به دووایه کدا داده نیین به جوړیک که سهری مووسبه ت له بنی مه نفی پاترییه که ی دوا ی خو ی بدریت. مولوکوله کانی ناو ئاسنگری سروشتیش ریک ئابه م شیوه وه ستاون. له ئاسنی نوړمالدا به لام مولوکوله کان تیکه ل و پیکه ل و ناموونه زه م وه ستاون هر بویه نابیته ئاسنگر یا ئاسنی دیکه ناگریت، به لام به شیوه ی ده ستکرد ته گه ر ته لیکي لاکدار له ئاسن ئالینین و دوو سهری ته له که له پاترییه که یا له بهر قی لاواز بده یین، ئه و ئاسنه به شیوه ی ده ستکرد ته ببیته ئاسنگر و ئاسن ده گریت و که ته له که ت له بهر ق کرده وه ته ببیته وه ئاسن. ته مه ته کریت هه موو که س له مال ه وه به پاترییه کی ۱.۵ قولتی و بزماریک و سیمیک که روو که شی ببیت و چه ند دهر به بزماره که دا بیپچیت تاقی بکاته وه و ئاسنگری ده ستکرد و مووه قه ت یا کاتیی دروست بکات، تهنیا بؤ تیگه یشتنی خو ی!

له فیزیکیشدا ئه یخوینین که قوورسای و گه وره یی زه وی ئاستی کیش یا جازبه ی وی دیاری ده کات، واته ته گه ر زه وی ئیمه له مه ی ئیستا که هه یه گه وره تر بوویایه ته وه کیشیشی زیاتر ده بوو به جوړیک

که تهنانهت مروفتیش هستی به قوورستر بوونی خوئی دهکرد و نهگهر بچکولهتر بوویایه، به قهدهر مانگ بوویایه، کیشی که متر دهبوو و نیمهش ههستممان به سووکتز بوونی خویمان دهکرد. نهوهی نهیبینین که مروفت له سهر مانگ دهتوانیت ههلبهزیتتهوه و وهک توپ چهندين مهتر بهپریت تهنیا به هوئی نهبوونی ههوا و نوکسیژن له مانگ نیه، دیاره نهوهش کارتیکهری ههیه بهلام له پرووی نهو قاعیدهی فیزیکهوه بچووکتز بوونی مانگ کیش یا جازبهیشی که متر کردوتهوه. نهمانه له لایهک و له لایهکی دیکهوه، له سهرهوه بیجگه له باسی میغناتیس باسی نهوهشم کرد که زهوی و خوور و ههساره گهورهکانی دیکهش ههموو مهیدانیکی میغناتیسیمان به دهورهویه. کاتیک نیمه له ژیر زهویدا ناسنگری سرووشتی نهووزینهوه، نهمهش نهسهلمینیت که زهوی مهیدانیکی میغناتیسیمی به دهورهویه، نهمه بیجگه له هیزی کیشی زهوی (جازبه) که باسم کرد. هاوکات، ههر وهک پیشتریش له نووسراویهکی دیکهده که لهبارهی "ههنگهکانهوه" نووسیومه و لهوئی باسم کردوه، زهوی نیمه نهوت و گاز و ناو و ههزاران کانگای جوربهجوری دیکه تیادیه، که روظانه مروفت له زهوی دهریان دینیت. نهم کانگایانه ههموو هوکاری نهوهن که زهوی نیمه لهو مهدهاری خویدا که میلیارد ساله نهخوولیتتهوه، بمینیتتهوه و له مهدهاری خوئی لانهدها. سالی پار واته ۲۰۱۰ نازانم پاش کامه بومهلهرزه یا کارهساتی سرووشتی بوو، و ترا که زهوی چهند دههجهیهک له مهدهاری ههمیشهیی خوئی جوولاهو. پیشتریش کارهساتی زور گهوره له زهوی پروویان داوه، بهلام قهت زهوی نهجوولاهو، نیستا به بومهلهرزیهک نهجوولیت، نایا نهمه هیچ ناگهیهنیت؟ بو من نهمه نهسهلمینیت که کیشی زهوی و میغناتیسیمی زهوی ههتا دیت به هوئی نهوت و گاز ههلیجنانه و سووتاندنیان به دهست مروفت خوویهوه و نهوهموو کانگایانه که دهر دههینرین، بالانسی زهوی تیک دهچیت و میغناتیس و کیشهکهی لاواز و لاوازر دهبیت، نهمانه بیجگه له گهرمتر بوونی ههوا و زور بوونی گازه ناسراو به گوولخانهیهکان له جهودا، که یهک دوو سالیکه دهولتهانی خستوته مهترسییهوه که بهری تهشهنه کردنی بگرن.

با له باسهکه دوور نهکهومهوه و بی نهوهی وتارهکه دریزتر بیتهوه به ناکامیک بگم. له تیروانینی منهوه و بهم زانیاریانهی که ههنوکه له بهر دهستدان، گهردوون (ناسمان) خره وهک بالونیک که له ناوییهوه چاوی لیدهکهین، ناو نهه بالونه گهردوونی نیمه و میلیاردها میلیارد ههساره و گالاکسی و پلانیتی دیکه و به دلنیاییهوه بوونهوهری دیکهیشه که له زانستدا به نالمانی پیی دهلین راوم (Raum) واته ناوژوور، نیمه و نهوانی دیکهش ههموو لهم یهک ژووره داین. نیمه که مادهین و به تایبهتیش وزه یا نینیرژین و لهم ژووردها دهژین و پلانیتتهکانیش که دهگهرین کات پیک دینن، کهواته تهواکهری یهکین، ماده و کات و ژوور. لیرهدها رپوح هیچ مانایهک نابهخشیت و زانست رهتی دهکاتهوه، تهنیا نهو مهیدانه میغناتیسیمی نهبیت که به دهوری تاک تاکی نیمهیشهوهیه و به دهوری خوور و زهوی و پلانیتتهکانی دیکهیشهوهیه. له دهروهی نهه ژووره کهسمان ناتوانین بزین، نه به رپوح و نه به لهش، چوونکه نهوکات ههم ژوورمان نابیت و ههم کات و تهنیا مادهیهکی بی کهلکی دوورخراوه دهبین و هیچیتر، چوون وهک و ترا ژیان پیویستی به ماده و ژوور و کات ههیه جا دهتوانیت ژین ببیت. نهگهر گرممان گهردوونیک دیکه یا گهردوونهکانی دیکه ههبن له پال گهردوونی نیمهدها که ههر کامهیان به قهدهر گهرهیی گهردوونی نیمه بن و له نیو ههرکام لهوانیشدا میلیاردها میلیارد ههساره و گالاکسی و پلانیت بوونیان ههبیت، وهک چهند بالون له پال یهکتردها، نهوه رهنکه تا ههزاران سالی دیکهش مروفت و زانست پیی نهزانیت، بهلام نهکریت شتی و بوونی ههبیت، نهوجا ههموو شتیک هینده گهوره دهبیت که گهرهیهکهی به خهیا لیشدا نایات. ههر نیستا نیمهی مروفت گهرهیی نهه یهک گهردوونهی خویمان نازانین و سهدهان سالی دیکهش سهری لی دهر ناهینین، چ بگات بهوهی که چهند، چهندهها یا میلیون و میلیاردها گهردوونی دیکهش بوونیان ههبیت.

نالیرهوه کاتیک نهو گهرهیهیانه بوخویمان له خهیا لماندا تهجهسوم دهکهین، له چکولهیی و بی هیزی خویمان دهگهین. کاتیک زهوی نیمه هینده گهرهیه بو نیمه، که زیاتر له شهش میلیارد مروفت له سهری دهژین و جیگای شهش میلیارد مروفتی دیکهش نهبیتتهوه، بیجگه لهو میلیاردها نازل و پهلهوه و

زیندهوهری دیکهش که بوونیان ههیه. بهلام هاوکات ئه و خورهی ژیان بهخشه بو ئیمهش و بو سروشتیش له سهر زهوی، سهد و چوارده جار له زهوی ئیمه گهورهتره و ئهوش بوخوی له چاو ههسارهی دیکهوه زور بچکولهیه و تازه ئهمه تهنیا یهک گالاکسییه و میلیاردها گالاکسی دیکهی ئاواش بوونیان ههیه، ئا له م مهزنایهتییهدا ئیمه چهنده بچکولهین.

بهلام مروف له عهینی ئهوهدا که له چاو گهردوون هیند بچکوله و مایکرو سکوپیه، کهمیشی شت به دهست نههیناوه و کهمیشی نهخولقاندوو. مروف پهجا ساله سهردانی مانگ دهکات و پار و پیرار ئامیری ناردوته سهر مارس و به تیللیسکۆپی به هیز تا ئیستا ۵۰۰ گالاکسی ناسیوه و به تهمایه تا سالی ۲۰۲۵ بوونهوهری دیکه له ئاسمان بدۆزیتهوه، ئهمانه خویمان کهم نین. (تهنیا کورد هیچی نهکردوو!) دیاره ئهگهر ئهوهش له بهر چاو بگرین که گهردوون ۱۵ میلیارده ساله ههیه، بهلام مروفی ژیر هینده نییه که له سهر زهوی بوونی ههیه و به قهولی پروفیسور رولاند بووزر ههموو حهوت دهقه دهبیت و نابیت که بوونمان ههیه، کهواته هیندهش بچکوله نین، بهلکو بههیزین. راسته له ئاست گهردووندا دیار نین، بهلام له جیگای خوماندا گهورهین و به هیزین و ئهگهر ئهشق و خوشهویستی وهک وزهیهک که بوونی ههیه و وزه بهخشه بو مروف، بکهینه سهرپشک و پینوینی ژیان و نههیلین کهسانیک پوژانه ئهشق بکووژن، ئهوا ئهتوانین لهو ژیانه کورتهی که ههمانه به باشتترین شیوه کهلک وهربگرین و تا ههین له خووشی و ئازادی و خوشهویستی و سهرفرزیدا بژین و که مردیشین ئهوا به قهولی خهییام دهلیت، که چووین، ئیتر چووین و تهواو!

بویه نابیت ئیزن به دوواکهوتوویی ئایینی بدریت که ئه م ژیانه کورتهمان لی بکاته جهههندهم و نابیت ئیزن به کهسانیک بدریت به ناوی ئایدیولوژی و حیزب حیزبیینی بهر به ئازادی و سهربهخویی تاک و گشتمان بگرن و کۆسپ بخهنه سهر ریگای، چونکه ژیان هیند کورته فریا ئه و ههموو شهپه بی هۆ و نا زهرووره ناکهوین و پئویستیشمان پئی نییه، تهنیا یهک شهپه گرنگه، شهپی سهربهخویی و ئهوجار ژیان به ئازادی، باقییهکهی واته شهپه بو ئایین و شهپه بو ئایدیولوژی و شهپه بو سهروک و شهپه بو پاره و شهپه بو حیزب و ئهمانه ههمووی بی هویه!

۱۶ بهفرانباری ۲۰۲۱

سهرچاوهی و تووژی پروفیسور بووزر:

www.tagesanzeiger.ch/wissen/natur/Um-zu-verstehen-warum-wir-sind-sollten-wir-in-den-Himmel-blicken/story/15423725